

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Tyrocinium Artis Oratoriæ Sacræ Et Profanæ

Moine, Joseph

Solodori, 1714

5. De artificio componendi sermonis panegyrici.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68834](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68834)

publica lætitia, exspectatione populi, & votis videndi Principem. Ab Adjunctis loci, temporis, & personarum, quas accedit. *Confirmatio* refert enucleatiùs causas adventùs, gratulationes ob felicem accessum, spem boni ex illo secuturi. Commendat virtutem, quæ ex tali adventu elucet, Principis in eundem locum studia, mutuum amorem subditorum. Describitur apparatus in eo excipiendo, plausus & festivæ acclamationes. Afferuntur idoneæ similitudines, comparationes, symbola, quibus Princeps commendetur. Fit Apostrophe ad urbem, cives, Tempia, &c. Si sit Legatus Regis, qui advenit, Regis quoque ipsius studium in hunc locum celebratur. *Epilogus*, repetitâ gaudii communis brevi mentione, animos, opes, obsequia offert, studia pollicetur, vota pro felici negotiorum successu concipit. Qui plures hujus generis orationes, variis occasionibus habendas, optat, diversorum exempla, cum farragine eruditionum, ad easdem spectantium, reperiet in *Oratore Ex-temporaneo* P. Mich. Radau.

CAPUT V.

De artificio componendi sermonis panegyrici.

1. **E**X quibus capitibus laudi virtutis or- Laus virtutis.
natus

natus conciliatur, & dilatatio additur? Resp. Sæpius jam allegato L. I. c. 5. dixi, potissimam & ferè unicam materiam laudis esse virtutem, & quæ cum hac conjuncta sunt. Monui eodem loco, virtutes in laude alicujus non esse adducendas solum per species, dicendo v. g. fuisse Fortem, Patientem, &c; sed producendos etiam exquisitiores quosdam actus virtutis hujusmodi. De his jam procedit ista quæstio, quomodo in oratione cum ornatu possint dilatari? Ad quam respondeo, si 1. ostendatur ejus excellentia. 2. Necessitas. 3. Effecta. 4. Si comparetur cum aliis ejusdem aut alterius virtutibus aliis, vel similibus, ob quas æstimabantur, demonstrando, hanc, quæ laudatur, esse Majus Bonum. 5. Nonnunquam contrarium ipsam faciet magis elucere. 6. Causæ. 7. Similitudines. 8. Effata Sanctorum, & aliorum sapientum. 9. Historiæ breves. Quæ Figuris compta virtutem ipsam, ex se pulchram, monstrabunt ornatorem. Ita tamen isti flores curentur, ut semper potior ratio rerum habeatur. Quo pacto verò virtutes, res, & personæ singulares sint laudandæ, explicare esset longissimum, nec hujus compendii. Videri ea possunt in Tyroc. Eloq. L. 3. P. 2. c. 1. Palat. Eloqu. Exer. 8. Lect. 1. 2. 3. 4. & 6. Cand. Rhet. Disfert. de Panegyrico Sect. 1.

Stylus generis Panegyrici

II. Quis est *Stylus* huic generi proprius? Resp.

Resp. Cùm hoc genus orationum teste Tul-
lio de Orat. n. 96. sit *Insigne & florens, pictum
& expoliturum, in quo omnes verborum, omnes sen-
tentiæ illigantur lepores*, quia ad delecta-
tionem auditorum factum est, dictio debet
esse minimè sicca & sterilis. Ejus modum fa-
cilius quidem est ex lectione Auctorum, qui
Panegyricos scripserunt, quàm ex centum
præceptis condiscere, afferam tamen quæ-
dam principia universalia. Sit igitur 1. Sty-
lus Panegyrici illustris verborum & senten-
tiarum Figuris insignioribus, putà Antithe-
si, Hypotyposi, Distributione, Ethopæia,
Prosopopæia, Apostrophe, Sustentatione,
&c. Ita nihilominus Figuræ adsint, ut stu-
dio, alia velut facie ipsis inducta, tegantur,
ne puerilis redundantia appareat. Varias I-
deas suppeditat Cand. Rhet. Dissert. de Pa-
negyr. P. 2. c. 2. 2. Periodi ne sint nimis
longæ, nec frequentiores. 3. Dictio sit in-
structa sententiis & ingenii arguti lumini-
bus. 4. Accuratus nitor in verbis & orato-
rio numero curetur. 5. Verba sint rebus ac-
comodata, & ita clara, ut tamen ex vi in-
geniosa significandi plus in se contineant,
quàm præferant; vellicent ingenium au-
ditoris, & suavitate sua cum admixta acri-
monia oblectent. 6. Varietas, si in ullo alio
genere, in isto maximè requiritur, ne anti-
qua, dum redeunt, fastidium pariant. 7.
Plurimum ornant Definitiones conglobatæ,
Ename-

Enumerationes partium, Similitudines, Effecta, Contraria, Sententiæ graves & acutæ, fluentesque Periodorum exitus.

Ejusdem
Exordium.

III. Quale debet esse *Exordium*? Resp. Floridum, & omni ornatu oratorio expolitum. Ei verò occasionem præbet locus, tempus, Divus aut alius, quem laudare constituimus, auditores ipsi, solennitas, dictum aliquod sapientis, & alia, quæ suo loco dixi, huc applicanda: uti etiam, quæ de Propositione & Divisione jam acta sunt superius, & quibus paulò post quædam addentur.

Narratio &
Confirmatio.

IV. Quomodo constituta solet esse *Narratio & Confirmatio*? Resp. In Panegyricis, in quibus non adhibetur Argumentatio & Partitio, Confirmatio ferè consistit in narratione gestorum illius, qui laudatur, eo ordine, quem sibi quisque præscripserit: v. g. Laudari potest ex iis, quæ ante vitam, in vita, & ejusdem certis ætatibus aut statibus, & quæ post vitam acta sunt. In illis verò, quæ fiunt cum Argumentatione & Partitione, Narrationem brevem, si ea videatur necessaria, sequitur Partitio in certa capita, quæ deinceps orationis partes & ordinem constituent. Ita si laus v. g. S. Caroli Borromæi reducatur ad Ideam boni Præfulis, argumentatio potest esse talis: *Bonus Præsul est, qui habet decora illa, quæ in eo requirit S. Paulus 1. ad Timoth. 3. v. 1. & ad Tit. 6. 1. v. 7.*

(ex

(ex quibus seligi & statui possunt capita Partitionis) *S. Carolus ista habuit.* Hæc Assumptio confirmatur exemplis, ex vita adductis. *Igitur fuit bonus Præsul ad normam ab Apostolo præscriptam.* Alius modus est ille per tempus ante vitam, in vita, & post vitam. Item, quæ in pueritia, adolescentia, juvenili, virili, senili ætate egit. Rursus, si conqueramur, nimiam copiam laudis electionem facere dubiam, de quibus potissimum dicere conveniat; adigi nos igitur, cum omnia dici non possint, ad unum alterumve tantum decus delibandum, ex quibus conjectura fiat de cæteris, quæ supprimuntur. Eliguntur deinde duæ vel tres virtutes singulares explicandæ, quæ ipsæ tamen occasionem dabunt etiam de aliis mentionem faciendi. Ita in sermone de Passione Domini, si quis loquatur de injuriis ipsi irrogatis, dicere posset, se de reliquis nihil dicturum, solum duas illas gravissimas consideraturum, quarum alterâ latroni Barrabæ fuit posthabitus, cui vel conferri innocentissimum atrox fuit, atrocissima per hanc publicam populi acclamationem postponi, quasi esset deterior; alterâ in medio duorum latronum, infamissimo ejus ætatis supplicio, fuit in cruce suspensus. Istæ dein comparari possunt cum aliis gravibus injuriis, quas innocens, &c. sustinuit.

v. Quis modus dilatandi Confirmationem?

Resp. Discrepat hac in parte istud genus à Confirmatione.

S

Dilatatio
De- nis.

Deliberativo & Judiciali : neq; enim in hoc Propositio plerumq; argumentis stabilitur, sed factis, ex vita petitis, quorum veritas cum certa esse ponatur, non tam de Probatione, quàm dilatazione laborandum est. Dilatantur autem vel per distributionem totius in partes, vel per explicationem Adjunctorum, vel per ea, quæ n. 2. hujus cap. dicta sunt, vel per Figuras. Insuper celebrius fit aliquod factum, 1. Si quis primus aut solus rem quampiam fecit, solus aliquo honore aut alia re dignus est habitus. 2. Si non fuit primus aut solus, socios tamen paucos habuit, aut non eos, qui multum conferre potuerint; aut certè ita in illa re laboravit, ut ejus effectus velut soli mereatur adscribi, sicut Indorum conversio S. Francisco Xaverio. 3. Aut si rem primus invenit, vel ab alio rudi modo inventam sic perfecit, ut princeps talis rei jure habeatur. 4. Si inter socios plurimum excelluit. 5. Si aggressus est rem valde arduam, sine magnis adjumentis & subsidiis, sine spe gloriæ, in hac vita obtinendæ, sine solatiis, &c. 6. Si res fuit rara, bono publico singulariter utilis, aut necessaria. 7. Aliàs, si speciales honores alicui sunt habiti. 8. Si rem difficilem &c. non semel tantum, sed sæpius pertravit. 9. Si suo exemplo plurimos discipulos aut sequaces post se traxit. 10. Si cælum ipsius labores suis favoribus præ aliis pro-

probare visum est; vel eos sapientes reliquis prætulerunt; vel ipsi adversarii laudârunt.

VI. Qualis est *Epilogus* in Panegyrico? Resp. *Epilogus.*

Habet etiam hoc genus suos Affectus concitandos, à potiori tamen leniores, ut Amorem, Æmulationem, &c. In vituperio autem Indignationem, Iram, Pudorem, Odium, &c. Cæterùm varius est in hoc genere modus Epilogorum, quemadmodum videre est apud Auctores: 1. enim aliqui ad vota & preces ad Superos convertuntur. Sic Plinius in Panegyri. Trajani vota facit pro ejusdem felicitate. 2. Aliàs gratiæ aguntur Deo, Patriæ, auditoribus, &c. 3. Latinus Pacatus in Paneg. Theodosii se excusat, quòd minùs eleganter pro dignitate Imperatorem laudaverit. 4. Idem sibi gratulatur, quòd tantum Principem viderit, ejusque laudes proferendi facultatem nactus sit. 5. Sumitur à pollicitatione officii perpetui & amoris. 6. Causam reddit, cur rem unam potiùs, quàm alias laude dignas, sibi sumpserit. 7. Fieri potest petitio pro se vel pro aliis, v. g. ut Divus, quem laudavimus, præsentem protegat, in clientes recipiat, &c. 8. Possunt moveri Affectus, de quibus initio hujus numeri. In Funebribus Doloris, in Genethliacis Spei, &c. Enumeratio verò & Amplificatio rerum ordinariè non fit in hoc genere.

Panegyricus
sacer.

276

LIB. VI. DE EXERCITIO

VII. Estne modus solidus & facilis componendi Panegyricum sacrum? Resp. Talis videtur esse sequens, quem ferè habet Breteville Eloquence de la chaire L. 2. c. 9. Initio Exordii explicetur Evangelium proprium ei Sancto, quem laudare paramus, addendo rationem, cur hoc ipsi applicetur, maximè verò, cur eidem tribuatur illa pars, quæ more consueto velut thema orationi præmittitur. Ne verò in singulis concionibus festorum idem hic modus ingeratur identidem, cavendum. Id quod vitabitur, si 2. post diligentem considerationem earum actionum & virtutum, quæ sunt proprius veluti character istius Sancti, extrahatur ex quibusdam circumstantiis particularibus, quæ hanc notam isti Sancto propriam faciunt, ut videlicet ea res non ita in aliis deprehendatur, Propositio & Partitio orationis, atque in ordine an hanc thema, ex sacris Litteris desumptum, explicetur, & per talem explicationem via ad inferendam Propositionem sternatur. Modum facile inveniendi characterem istiusmodi, cuius Divi proprium, docet libellus gallicè scriptus à D. Durand, inscriptus: *Caractères des Saints.* 3. Pro hujus deinde Partitionis amplificatione & exornatione quærantur ex vita illius Divi actiones & virtutes illustriores, quæ ad propositum spectant. Inter omnes tamen illæ sumantur potissimùm expoliendæ, quarum

rum imitatio est facilior, omissis aliis, vel obiter solum expositis, quæ Sancto alicui ex rariore, & admirando potius quam ad imitationem proponendo, Dei dono obtigerunt. Illas eleganti orationis modo per narrationem figuratam & eloquentem introducat, ea semper ratione, ut postquamvis insigniorem actionem fiat applicatio ad instruendos mores auditorum, præclara quædam documenta eruendo. Quod fieri potest, vel ipsos arguendo, comparatis ipsorum moribus malè ordinatis cum sanctimonia illius, qui laudatur; vel eosdem ad imitationem stimulando; vel confutando frivolas, quibus utuntur, excusationes contra exercitium perfectionis christianæ & evangelicæ, dum ipsis ostenditur, fieri posse, quod fecit homo sicut ipsi, debilis & delicatus quales sunt ipsi, &c. 4. Huic applicationi documentorum potest adjungi exhortatio vehementis, qua ipsis inculcatur, fore, ut hic Sanctus, qui hodie ipsos suo patrocínio protegit, olim sit ipsorum iudex, contrariis suis exemplis vitam nimis mollem condemnaturus; &c. Hic modus immiscendi enarratis Cælitum virtutibus istiusmodi doctrinas, moribus instituendis idoneas, & cohortationes eidem scopo accommodatas, videtur haud dubiè esse genuina idea sacri Panegyrici, qui simul sit solidè facundus, simul utilis audientibus. Par est ratio orationum funebrium,

brium,

278 LIB. VI. DE EXERCITIO
brium , in quibus alienæ salutis studiosus
Orator occasionem uberem reperit commen-
dandi studium virtutis , fugam vitiorum,
contemptum rerum terrenarum , præpara-
tionem ad mortem & judicium , servitium
& amorem Dei, &c.

CAPUT VI.

*De copia & inopia materiæ
in Panegyricis.*

Defectus ma-
teriæ in Pane-
gyricis.

I. **U**Nde suppleri potest defectus materiæ
in amplificatione Panegyrici ? Resp.
In his orationibus non rarò contingit, ut
Orator pro laude alicuius materiæ, aliun-
de jam paratam, non inveniatur, de quo de-
fectu mentionem aliquam feci L. I. c. 15. n.
5. Adeoque necesse erit, ut propè totam ex
suo ingenio depromat. Quod quidem faci-
le est felicioribus ingeniis, imò facilius,
quàm si materiâ abundarent; at minùs fœ-
cundis non item. His ut subsidium aliquod
afferam, dico, angustum argumentum am-
pliari posse 1. Per Locum communem, de
quo egi cap. nunc cit. 2. Licebit aliquando
conqueri de injuria temporum, per quam
gesta talis Sancti, forsan olim tabulis con-
signata, interciderunt, aut de incuria Ma-
jorum, qui digna posterorum memoriâ non
annotârunt, ac tum dicere quidem cõmunia
Mar-